TUHED
www.tuhed.org
Turkish History Education Journal
Türk Tarih Eğitimi Dergisi
2014: 3 (2), 228-235

Çeviri:

Tarih*

İngiltere ve ABD'deki Tarih Eğitimi Araştırmalarını Toplu Bir Değerlendirme (1917-1950 Arası)**

C. M. FLEMING

Türkçeye Çeviren: Bahri ATA***

Yöntem ve içerik üzerine yapılan araştırmaların etkisi, Tarih öğretiminde İmlâ ve Aritmetik gibi pek çok dersin öğretimine göre daha az belirgindir. Bununla beraber son elli yılda amaç ve tutumlarda belirli değişimler oldu. Bunları kısmen öğrenme psikolojisinde yapılan araştırmaların etkilerine bağlamak mantıklı görünmektedir. Örneğin etkinliğin ve işbirliğinin öneminin idrak edilmesi, yöntemin çeşitliliğine yol açmıştır. Sosyal kullanış analizi ve en alt düzeylerin belirlenmesi çabaları, ders kitabı içeriklerinin sadeleşmesine sebep oldu ve test yapmanın gelişmesi de olgulardan tutumların, bağlılıkların ve becerilerin değerlendirilmesine vurguya yol açtı. Tarih öğretimi, bir kuşak öncesine göre menzil açısından daha geniştir ve sınırlılıklarının daha fazla bilincindedir. Bir ölçüde uluslararası olaylarda ve toplumsal vicdanı canlandırmada değişimler artan oranda ilgiyle takip edilebilirken, aynı zamanda

* C.M. Fleming (1952). History. In *Research and the Basic Curriculum*. London: University of London Pres Ltd., ss.103-112).

** (Ç.N.) Fleming, kitabındaki 10 sayfalık bu bölüm için 1917 ile 1950 arasında yayımlanmış 48 farklı tarih öğretimi çalışmasını değerlendirmektedir. Çalışma,1950'lerin başında çağdaş ülkelerde tarih öğretimi çalışmalarının toplu bir fotoğrafını sunmaktadır. Diğer yandan bu yazı, memleketimizde ileride bu türden yapılabilecek toplu değerlendirme denemesine bir esin kaynağı olabilir. Bu nedenlerden dolayı 62 yıl sonra Türkçe'ye çevrilmesinin faydalı olabileceğini düşündüm.

*** Doç.Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi. E-posta: bahriata@gazi.edu.tr

© 2014 TUHED Tüm Hakları Saklıdır.
ISSN: 2147-4516

araştırmacıların sabırlı çalışmalarının, oluşan çeşitliliğin yönünün belirlenmesinde rolünü oynadığına inanmak için sebep vardır.

Yöntemin Çeşitliliği

Tarih, pek çok dersten daha farklıdır. Çünkü öğrencinin, tarihin çalışma konusu ile özgün deneyimi arasında doğrudan bir ilişkisi yoktur. Tarihin pek çok materyali, geçmiş siyaset biliminden, geçmiş coğrafyadan, geçmiş sosyolojiden, geçmiş ekonomiden -her çeşit insan etkinliğindeki geçmiş gelişmelerin kayıtlarından- oluşmaktadır. Öğrencilerin bunları öğrenmesi tamamıyla dolaylıdır ve olası konu alanının sahası o kadar geniştir ki, öğretmenler arasında dersin özel hedefleri ve bilgi miktarı konusunda çok az bir fikir birliği vardır.

Genelde son elli yılda Tarih dersinde (ve Coğrafya dersinin benzer konularında) öğrenci lehine pasiflikten aktifliğe bir geçiş olduğu söylenebilir. Bu değişim, 19. yüzyılın son kısmında öğrenmede aktif işbirliğinin önemine vurguyla önceden görüldü; fakat Dalton Planı veya Proje Yöntemi gibi belirli yöntemlerin popülerleşmesi ve tartışma ve dramatizasyonun teşvik edilmesiyle pekiştirildi. Bu tür yöntemlerin verimliliğinin deneysel kanıtı, herhangi bir deneyin başarısının özel hususiyetlerinden, öğrenciler ve öğretmenleri arasındaki ilişkiler gibi ölçülemez faktörlere bağlılıktan dolayı nadiren kesindir. Bununla beraber bu yöntemlerin genel başarısını test etmek için yeterince kayıtlı düşünce birikimi vardır.

On yıl önce dolaylı tecrübenin aktarılmasına sadece anlatı yoluyla teşebbüs ediliyordu. İşe koşulan en gözde yöntem de bir ders kitabının okunmasına dayalı konferans verme tarzında idi. Sessiz okumaya ilginin gelişmesi ile birlikte değişim başladı ve araştırmalar, kapsamlı okumaların, sorulara yazılı cevapların ve farklı kaynaklardan alınan materyallerin özetlenmesinin yararını ispatladı.

Bunlara paralel olarak, içeriği küçük ünitelere ve katkıda bulunabilecek Coğrafya ya da İngilizce gibi tamamlayıcı derslerin de öğrenilmesi için konulara bölerek, tarihsel öğrenmeyi berraklaştırmak amacıyla bir girişimde bulunuldu. (Daha ilkokul aşamasında aynı amaca; ulaştırma, barınma gibi ilgi merkezlerini seçerek ve bütün etkinlikleri bunların etrafından gruplayarak ulaşılmaya çalışıldı.)

Bu çeşit bir analiz ve toplulaştırmanın, yeni olmamakla beraber, kesinlikle popülerliği arttı. Aynı durum resim, tablo, öğrenci çalışma kitabı, grafikler ve daha yakın zamanda filmler gibi görsel araçların büyük oranda kullanımı için de söylenebilir. Tarih öğretmeni, bugün bir kuşak öncekinden daha fazla bu türden araçlar kullanmaktadır.

Arzın bolluğu, gazete ve reklamlarda görsel başvurunun artan oranda sıklığına atfolunurken, sınıfta kullanımı ise öğrencilerin daha fazla etkinliğe katılımını sağlama ve öğrenme süreci ile daha fazla ilgilenmeye ilişkin çabanın bir parçasıdır.

Filmler örneğinde olduğu gibi sonuçlar, gönüllü okumanın teşvik edildiği ve hafızanın kuvvetlendirildiğini gösterdi. Donuk öğrencilerin, parlak öğrencilerden daha fazla uyarıldığına ve filmlerin yardımı ile soyut fikirlerin ve uzak olayların daha erken yaşlarda daha anlaşılır hale getirilebildiğine inanmaya neden de var gibi görülüyor. Tarihsel anlayışın menzilini arttırmak için öğretmenin elindeki araçlara diğer bir son katkı da radyo ve televizyon yayıncılığının sağladıklarıdır. Bunların kullanımına ilişkin deneysel kanıtlar, filmlerin kullanım durumuna göre daha sınırlıdır. Bununla beraber, görsel araçlarla desteklenmeden, radyo konuşmalarının kullanımlarında çok az bilgi birikimi ve göreceli hatalı fikirler ortaya çıkarken, öğretimin diğer biçimleri ile bağlantılı olarak kullanıldığında ise daha yararlı olduğuna dair inanmaya sebep vardır. Eğer okul yayıncılığına ustaca hazırlanmış broşürler eşlik ederse bu, ilgileri uyaran çok değerli bir araca dönüşebilir.

Sosyal Kullanış Analizi

1910'lu yıllardan beri diğer derslerde olduğu gibi Tarih'te de öğretim programını iki görüş açısından analiz eden pek çok çalışma yapıldı:

a. Normal yetişkin toplum tarafından kullanılan bilgi, tutum ve becerilerin analizi;
b. Öğrencilerin anlayışı dahilindeki ve bundan dolayı gelişimin değişik dönemlerinde onlara ilginç gelen kelime bilgisi, kavramlar ve davranışların araştırılması.

Her iki analiz tipinin sonuçlarının yorumu, bazı öznel önyargılar yükümlülüğüne zorunlu olarak açıktır. Kasıtlı seçimler, test yapılacak gruplardan, incelenecek basılı yayından, tatmin edici bilgi ya da yeterli beceri kriterlerinden oluşmaktadır. (Bundan başka zorluklar da vardır ki "sosyal açıdan yararlı" bilgi, uluslararası ilişkilerde değişikliklerle birlikte zamandan zamana ve mekandan mekana değişir ve öyle ki kelime çalışmaları örneğinde olduğu gibi kullanışın sadece frekansı, kabul edilebilir tek kriter olarak onaylanamaz. Derslerin içeriğine yönelik kararlar, geçmişi yorumlamanın ve bunun öğrencilerin ihtiyaç, kapasite ve ilgilerine uygunluğunun araçları olarak önemleri gerekçesiyle verilmek zorundadır.) Bununla beraber kullanışa yönelik soruşturmalar, ders kitaplarının içerik, kelime hazinesi, üslup ve biçimi, materyallerden ve öğretim araçlarından yararlanma üzerine bir etki yapmıştır.

Sosyal kullanışa yönelik erken çalışmaları; temsili gazete, kitap ve dergilerin anlaşılması için gerekli tarihsel bilgi ürünlerinin analizleri şeklinde idi. Bulguları, hedeflerin tartışılmasını, mevcut ders kitaplarındaki konuların incelenmesini ve tarihsel konuları işlemede farklı vurguların göreceli etkilerini değerlendirme çabalarını teşvik etti. Bunlar, ölçme alanında tutum testi tekniklerinin gelişmesiyle ve bu türden yöntemlerin tarih araştırmalarına uygulanmasında bir başlangıç yapılmasıyla paralel olarak gerçekleşti.

İçerik görüş açısından ders kitabı analizi, örneğin eğitim, propaganda, kadın, sanat, ırk ve sosyal yaşam gibi konuların karşılaştırmalı ihmalinin gerçekleşmesine; politik ve askeri açıdan önemli olaylara orantısız vurguya yol açmaktadır. Propaganda araçları olarak tarih öğretiminin yararına dair şimdiki inançları desteklemeye kadar gidecek tutumları, sadakati ve bağlılıkları değiştirecek, planlanmış öğretimin yararının göstergesi olarak çok miktarda kanıt vardır. Halihazırda bununla birlikte karşılaştırılabilir öğretime tabi olan öğrenciler arasında tutumların çeşitliliklerinden yola çıkarak hüküm verildiğinde, evin etkisi, okulun etkisinden daha fazla görülmektedir.

Buna, yetişkin tarih algısının edinilmesini içeren öğrenme tiplerinin keşfi çabası eşlik etmektedir. Bu, sırayla bilgiyi bulmada (dizin, katalog v.b. kullanma), anlamlı okuma, bilgiyi kullanma, bilgiyi hatırlama ve düzenleme becerilerinin gelişmesinin araçları üzerinde yapılan deneylere de yol açtı. Bu deneyler, sonuç olarak daha yüksek tanısal test materyali için bir talebe sahipti.

Ders kitaplarının sosyal kullanışı ve içeriği üzerine kanıtların çoğu Amerikan kökenli olmasına rağmen, yakın zamandaki İngiliz ders kitaplarında olay tarihleri ve siyasi kişilikler açısından daha sade bilgi miktarında ilerlemeci eksiltmeyi, ekonomik ve sosyal arkaplana artan oranda vurguyu, öğrencilerin lehine ek etkinlik ve araştırmalar için genişletilmiş koşulları not etmek oldukça ilginçtir.

Tarih öğretimini kapsayan kelimelere yönelik araştırmalar üç biçim almıştır:

a) Mevcut ders kitaplarında kelime-sayımları (bu da pek çok popüler kitap serilerinde gereksiz zorlukların gerçekleştirilmesine, tekrarlama sıklığının düşmesine, mantıklı olmayan şekilde kelimelerin geniş kullanımına yol açtı);
b) Okuma ya da kompozisyonda yapılan benzer çalışmaların satırlarında temel kelime hazinesini belirleme çabaları;
c) Hem standart testlerde gösterilen hem de değişik yaşlardaki öğrenciler üzerindeki durum çalışmalarında gösterilen kavramların yavaş gelişmesinin analiziyle ulaşılan yanlış kavrama koleksiyonları.

Bu kelime çalışmalarına, arzulanan iş, tutum veya bağlılık alışkanlıklarını geliştirmek için farklı aşamalarda kullanışlı etkinlik türlerini anlama çabasının başlangıcı eşlik etmektedir.

Test Yapma

Tarih dersleri için standart ölçme, genellikle sosyal kullanış temelinde ya da belli ders kitaplarında kullanım sıklığına göre seçilmiş olguların bellenmesine yönelik betimsel araştırmalarla biraz yüzeysel düzeyde başladı. Yeteneğin faktörel analizi ayrıca değerleri ve tutumları test etme tekniklerindeki son gelişmelerin tarihsel kavramanın başarılı gelişimi ile ilgili faktörlerle ilgili olarak önemli kanıtlar sunacağına ve öğretiminin kişisel etkilerini değerlendirme de bazı araçlar sağlayacağına dair işaretler vardır

(Bu bağlamda bugünün bazı okullarının ayırt edici özelliği olan ünitelere ve ilgi merkezlerine yapılan abartılı vurguların, zaman algısının gelişimine etkisinin ne olduğunu bilmek ilginç olacaktır. Etkinliklere aşırı bağımlılığın ve öğretim araçlarının gereğinden fazla kullanımının olmadığı Matematik dersindeki gibi Tarih dersinde de gerekli olabilecek kavramların oturmasına yönelik bir görüşle planlanmış öğretim ve tarih şeritlerinin öneminin yeniden doğrulanması gerekli olabilir.)

Tarih dersinde başarılı kabul edilen öğrenciler üzerine durum çalışmaları, okuma ve sözlü dilin karşılaştırmalı konularında olduğu gibi şimdiye kadar çok yaygın değildi. Bununla beraber bu çalışmalar, başarı ile sosyo-ekonomik statü, arkaplan ve tecrübenin genel zenginliği arasındaki yüksek ilişkiye dikkat çekmektedir. Ayrıca genel entelektüel yeteneğin kullanımının, endüstrinin hoşnut edici özel alışkanlıklarının, sebat ve dürüstlüğün, iyi fiziksel sağlığın (görme, işitme, ve canlılık da dahil olmak üzere), dikkatin dağılmasından muafiyetin, yetkin öğretimin, ders kitaplarının uygun koleksiyonunun ve öğrenme için sorumluluğun kişisel kabulünün kullanışlılığına ilişkin kanıtlar da vardır.

Tarih derslerinde başarıya ulaşma, İmlâ gibi derslerde olduğu kadar açıkça kullanışlı değildir. Bu, Matematik dersinde artan ustalıkla ilişkili olarak hız veya anlamada küçük fetihler serisi ve ölçülebilir ilerleme memnuniyeti sunmamaktadır. İlgisiz sözlü anlatım biçimi tehlikesi, Coğrafya benzeri ders çalışmalarında muhtemelen daha fazladır. Fakat tarihe başvuru edebi değerlendirmeye başvuruya benzer bir şeydir; tarihin öğrenilmesi için teşvikler nispeten yakın zamanlarda yer alan değişimler hikâyesinde olduğu gibi dünyanın bugünkü koşulunda çocukların artan ilgisinde

bulunabilir. Bu tür teşviklerin öneminin tanınması ve öğrencilerin aktif işbirliği için öğretmenler tarafından gösterilen artan istek, son elli yılda meydana gelen öğretmenlerin tutumlarındaki çeşitliliklerinin belirtisi niteliğindedir.

Araştırma Bulguları

1. Özetleme üzerine alıştırmalar, yazılı materyallerin anlaşılmasında belli bir düzelmeye yol açmaktadır.
2. Zaman algısı 14 yaşına kadar yavaş yavaş gelişmektedir. Zamana ilişkin kelime hazinesi üzerine çalışma, onun gelişiminde temel unsurlardandır. Yaklaşık tarihlerin, özel bir tarihle ilişkili olana kadar çok az ya da hiç önemi yoktur.
3. Ergen çocukların düşünme süreçleri, niteliksel olarak yetişkinlerinkinden çok farklı değildir. Fakat olgunlukla beraber, anlam zenginliğinde ve genelleme yapma yeteneğinde artışta bir ilerleme oluyor.
4. Kişilerarası ilişkileri içeren kavramları öğretmek, nesneler hakkındaki olguları öğretmekten daha zordur.
5. Kavramların gelişiminde arızî ve tesadüfî öğrenmelere güvenme savunulamaz.
6. Sosyo-ekonomik statü ve deneyim genişliği, yüksek oranda bilgi kapsamı ve kavramların anlaşılması ile bağlantılıdır. Bundan dolayı bunun olmadığı yerde zengin bir tecrübe arkaplanı sağlamak için sistemli bir çaba olmalıdır.
7. "*Çaba ekonomisi"*, öğrencilerin sahip olduğu kavramların önem ve alanını belirlemeye yönelik ön girişimlerden kaynaklanmaktadır.
8. Tarih ders kitaplarının kullanımdaki ilerlemede başarısızlık, kitabın içerdiği kavramlar hakkındaki bilgisizlik ile ilişkili anlama zayıflığı ile çok yakından ilgilidir.
9. Tarihteki pek çok okuma materyali, gerekli olmayacak bir şekilde zor ve çok geniş bir kelime yelpazesini kullanıyor. Öğrencilerin bunları anlaması, sanılandan daha az yeterli ve tamdır.
10. Filmler, tarih öğretiminde hafızayı kuvvetlendirme ve isteğe bağlı okumayı teşvik eden birer araç olarak oldukça kullanışlıdır. Onların, tutumların gelişmesine de etkisi vardır.
11. Mevcut durumda Tarih öğretmeninin, öğrencilerin davranışları üzerindeki etkisi, evdekilerin ya da arkadaşlarının etkisinden daha azdır.

İhtiyaç Duyulan Araştırmalar

Aşağıdaki konularda araştırmalar gereklidir:

- Değişik konu ve kavramların göreceli zorluğu üzerine çalışmalar
- Başarılı öğrencilerin benimsediği yöntemler
- Zafiyete ilişkin faktörler
- Kavramların belirli tiplerini kullanmayı ilerletmek için hazır bulunuşluğu belirlemek için testler
- Farklı aşamalarda materyalin farklı türlerinin göreceli etkililiği
- Farklı etkinlik türlerinin göreceli değeri ve uygun yerleştirilmesi
- Farklı aşamalarda istenen tutumlara hangi ölçüde ulaşıldığı
- Öğretimin farklı yöntemlerinin, doğrudan ve onunla tezat olan tesadüfî öğrenmenin etkisi
- Değişik becerilerde alıştırmanın optimal düzeyi
- Tarihsel kavramada ilerleme ile okuma yeteneği arasındaki ilişki
- Tutum ve başarı gelişiminde öğretim programı dışındaki faaliyetlerin oynadığı rol
- Popüler ders kitaplarının aşağıdakilere referansla analizi
  a. Kelime çeşitliliği ve kullanımı
  b. Konuların seçimi ve konulara göreceli vurgu
- İngiltere'de tarih öğretimi için asgari şartların tespiti
- Sınıf ortamının düzenlenmesinin (arkadaşlığa, yeteneğe göre v.b. gruplandırma gibi) farklı modellerinin etkisi
- Tarih araştırmasının, kişisel uyum ve birincil psikolojik ihtiyaçların tatmin edilmesine katkısı
- Yetkin öğrencilerin, aile geçmişine, tutumlarına v.b. özel referanslara bağlı olarak gelişimsel tarihi

Kaynakça

Anonymous (1940). The Social Studies in General Education (Genel Eğitimde Sosyal Bilgiler) New York: D. Appleton-Century-Crofts Inc.

Herriott, M. E., (1926). *How to make Courses of Study in the Social Studies. (Sosyal Bilgilerde Araştırma Dersleri Nasıl Yapılır?)* Illinois: University of Illinois.

Johnson, H. (1940). *Teaching of History (Tarih Öğretimi).* New York: The Macmillan Company.

Levi, A. W.,(1948). *General Education in the Social Studies. (Sosyal Bilgilerde Genel Eğitim).* Washington, D.C: American Council on Education.

NCSS *(1937). Eighth Yearbook of the National Council for the Social Studies (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'nin 8. Yıllığı).* Philadelphia: McKinley Publishing Company.

Tryon, R. M., (1935). *The Social Sciences as School Subjects (Okul Konuları Olarak Sosyal Bilimler*). New York: Charles Scribner's Sons.

Wesley, E. B., (1937).*Teaching the Social Studies (Sosyal Bilgiler Öğretimi).* Boston: D. C. Heath &Company.